

Vojna Rusko-Ukrajina – civilizačný konflikt?

Mikuláš Hučko

12. mája 2022 ✚ *Politika*

Zdroj: ccnull.de

Na súčasný konflikt na Ukrajine sa obvykle pozeráme z hľadiska politického či vojenského. Spisovateľ a publicista Grzegorz Górny sa naň v *prednáške* prednesenej vo Varšave pozrel z pohľadu civilizačného konfliktu. Podľa neho máme historikov ideí, historikov národov, hospodárstiev, ale sú aj historici, ktorí skúmajú civilizácie. Jeden z nich, Samuel Huntington, napísal v roku 1996 knihu pod názvom *Stret civilizácií*, v ktorej prišiel k záveru, že po páde komunizmu a skončení studenej vojny vo svete prestanú dominovať ideologické konflikty, ako bol konflikt medzi svetom kapitalistickým a socialistickým a prevažovať budú **konflikty civilizačné**.

Huntington tam uviedol ešte jednu zaujímavú vec, a to že v dlhodobejšej perspektíve je nemožné udržať existenciu štátov, ktoré sú tzv. civilizačným hybridom, čiže sú vnútorne rozdelené medzi dve civilizácie. Podľa neho musí dôjsť buď k rozpadu takéhoto štátu, alebo k preváženiu jednej civilizácie nad druhou. A uviedol dva príklady takýchto štátov: Turecko, rozdelené na jednej strane veľkomestskou „pozápadnenou“ elitou a na druhej strane islamskou väčšinou v provinciách. Druhým štátom, ktorý Huntington menoval, bola Ukrajina, krajina rozpoltená medzi vplyvmi Východu (rusifikovaná a sovietskizovaná, s prevažne pravoslávny akcentom) a Západu (gréckokatolicizmus a dominancia európskej kultúry). Podľa Američana musí takéto rozdelenie z dlhodobého hľadiska viesť k rozpadu alebo víťazstvu jedného z modelov organizácie kolektívneho života.

Možno sa pýtať, či je rozdelenie, ktoré navrhol Huntington, správne. Podľa názoru Grzegorza Górného je presnejšia kategória, ktorú pred viac ako sto rokmi predstavil poľský historiograf Feliks Koneczny, ktorý Rusko zaradil k tzv. turanskej civilizácii. Ako pripomenul, Rusko bolo dvestoštyridsať rokov pod nadvládou tatársko-mongolskej ríše a slúžilo ako vazalský štát Zlatej hordy. V tom čase prevzalo od Aziatov zásady spoločenského života, ktoré v tej dobe prevládali v ríši.

V prvom rade ide o model vlády sústredený v jedných rukách. Vodca nie je viazaný žiadnym zákonom a všetci sa mu musia podriaďovať. Ruský panovník sa necítil povinný plniť žiadne uzavreté zmluvy a mohol ich porušovať, keď chcel. Vlastnil všetko a všetkých vo svojom štáte.

„Vidíme, že tento model, ktorý kedysi stelesňoval chán, potom cár, neskôr prvý tajomník komunistickej strany a nakoniec prezident, sa zachoval dodnes. Putinova vôľa je zákon, parlament je len akási fasáda“ – poznamenal Górný.

V dnešnom Rusku je dokonca aj vlastníctvo oligarchov relatívne. Keď sa niekto z nich postaví proti najvyššej autorite v štáte, skončí v trestaneckej kolónii, vo väzení, vo vyhnanstve alebo „spácha samovraždu“.

Takýto civilizačný model zanechal stopy aj v ruskom jazyku, v ktorom nenájdeme presný ekvivalent týchto slov: „mám“, „volám sa“, „musím“. Namiesto toho sú tu slovné spojenia: „у меня есть“ („u mňa je“), „меня зовут“ („volajú ma“), „мне надо“ („je mi treba“).

„Ukazuje sa, že ja sám nie som subjektom svojho vlastníctva, svojej mysle, svojej vôle, ale subjektom je niekto, kto mi to všetko dáva zhora. Veľmi charakteristické je aj to, že v ruskom jazyku slovo „privátnosť“ vôbec neexistuje. A prečo? Pretože taká realita neexistuje! Takýchto príkladov možno uviesť oveľa viac“ – zdôraznil publicista.

Turanský civilizačný model sa po čase rozšíril po celej Rusi. Čo to je Rus? Jeden ukrajinský historik ju prirovnal k islamskej *umme*. Čo to je umma? Islamské spoločenstvo zahŕňajúce všetkých moslimov tiahnuce sa od Mauretánie cez africké pobrežie Stredozemného mora cez Blízky východ až do Iraku.

Podobne aj Rus. Na jej začiatku to bola veľká východoslovanská oblasť rozdelená na niekoľko samostatných štátov, obývaných národmi hlásiacimi sa k pravoslávii. Z nich ako prvá bola pokrstená najmocnejšia Kyjevská Rus (Vladimírom Veľkým v roku 988 na Krymskom polostrove, ktorý je spolu s Kyjevom hlavným miestom ruskej „posvätej geografie“, veľmi dôležitým pre politiku Moskvy). Súčasný hlavný mesto Ukrajiny bolo prvým centrom evanjelizácie Rusi. To vysvetľuje, prečo Rusku tak záleží na Kryme. V ruskej politológii má dôležité miesto pojem „sakrálna geografia“. Kyjev je nazývaný matkou ruských miest.

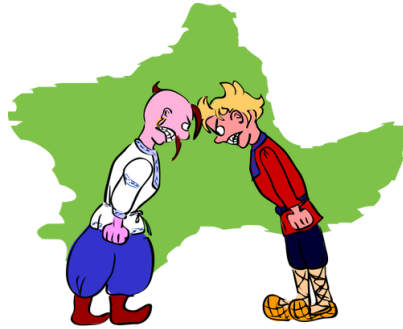
V 11. storočí došlo k regionálnemu rozdeleniu. Rus sa rozpadla na kniežatstvá, ktorých centrami boli najvýznamnejšie mestá. Líšili sa však v organizácii života. Novgorod bol obchodnou republikou. Kniežatstvo haličsko-vladimírske s hlavným mestom vo Ľvove smerovalo na západ. Hlavnou metropolou Rusi bol Kyjev, zatiaľ čo Moskva ešte neexistovala.

Vysoké postavenie Kyjevskej a Haličskej Rusi ukončil tatársky (mongolský, pozn. red.) vpád v roku 1240 (1238, pozn. red.), ktorý spustošil Rus a otvoril cestu k vzostupu významu Moskovskej Rusi na čele s Alexandrom Nevským. Bojoval so Západom, predovšetkým s nemeckými rytiermi a Švédmi. Proti Mongolom však nezakročil a súhlasil s tým, že bude ich vazalom. Jeho štát platil výpalné chánom až do roku 1480.

V 14. storočí si už Moskva vydobyla dominantné postavenie na území Rusi prostredníctvom výbojov. Cieľom bolo zhromaždiť všetky ruské krajiny pod jedným žezlom. Prekážkou bolo Litovské veľkokniežatstvo a neskôr Poľsko-litovská republika. V nasledujúcich storočiach pokračovali vzájomné strety, ktoré sa často odohrávali na miestach, kde aj dnes zúria vojny.

„Ukrajina bola dobytá, umlčaná a opäť dobytá. Jej dejiny možno prirovnať k palimpsestu, čiže rukopisu, na ktorý sa postupne „zapisujú“ Kyjevská Rus, kozácke hajtmanstvo, potom štát, ktorý vznikol v 20. storočí. Niektorí ľudia spochybňujú kontinuitu medzi jednotlivými formami štátnosti a tvrdia, že ide o úplne odlišné skutočnosti. Existuje však etnická a kultúrna kontinuita, ktorá siaha až do čias Kyjevskej Rusi,“ zdôraznil Grzegorz Górný. Podľa publicistu bol

tento organizmus vždy alternatívou voči Moskve, predstavoval iný politický model, pretože bol konkurencieschopný vo vzťahu k návrhom pochádzajúcim z turanskej civilizácie. Odvolával sa na iné zdroje: byzantskú kultúru alebo akýsi druh kozáckej demokracie. V čase, keď Ukrajina patrila do Poľsko-litovského spoločenstva, bola ovplyvnená západným, latinským svetom.

Zdroj: Public domain vector

Na konci 18. storočia však súperenie medzi Poľskom a Ruskom viedlo k rozdeleniu Poľska. Potom Rusko vnútilo časti Ukrajiny svoj vlastný turanský model samoderžavia. Na západe po rozdelení časť územia, kde žili Ukrajinci, obsadilo Rakúsko. Boli to najmä Halič a Podolie, ale aj Bukovina s Černivcami a Zakarpatská Rus s Užhorodom a Mukačevom. Naopak, východná časť Ukrajiny bola pod ruským vplyvom. Na západe sa zachovala gréckokatolícka cirkev, ktorá potom na území ruského cárstva bola zlikvidovaná a začlenená do pravoslávnej cirkvi.

Pád cárskeho režimu počas Októbrovej revolúcie a vznik nezávislých štátov po prvej svetovej vojne zmenili len málo na civilizačnom rozdelení bývalých ukrajinských krajín. Čiže Západ krajiny bol vďaka druhej Poľskej republike stále pod vplyvom latinskej kultúry, kým na východe prevládal turanský sovietsky model, ktorého drastickým príkladom bol veľký hladomor, umelo vyvolaný komunistami, či vyvražďovanie elity.

„Situácia sa zmenila až po páde komunizmu. V tom čase sa často hovorilo, že Ukrajina je rozdelená na východ a západ. Západná časť však bola len „chotárom“, s niekoľkými okresmi, ktoré predtým patrili Rakúsku, Rakúsko-Uhorsku, Poľskej republike, Československu a Rumunsku. Na druhej strane východ bol obrovský, národne neuvedomelý, rusifikovaný a sovietyzovaný,“ zdôraznil Grzegorz Górny.

Podľa publicistu sa po oranžovej revolúcii v roku 2004 a následnom Majdane o desať rokov neskôr ukázalo, že časť krajiny, ktorá je orientovaná na Západ, je oveľa väčšia ako predtým a zaberá viac-menej polovicu územia, pričom sa prekrýva s územím bývalej Poľskej republiky. K posilneniu národného povedomia obyvateľov okrem iného výrazne prispela obava z akéhosi rozpustenia „ukrajinskosti“ v ruskej kultúrnej mague. Nedávne agresívne kroky Kremľa ešte viac posilnili proces upevňovania národnej identity medzi obyvateľmi napadnutej krajiny. Významnú úlohu v tomto procese zohráva vymenenie sa Ukrajinskej pravoslávnej cirkvi spod vplyvu Moskvy. Tá v súčasnosti zažíva prudký pokles svojej autority v pravoslávnom svete. Na západe krajiny je väčšina gréckokatolíkov, čiže bývalých pravoslávnych, ktorí v istom momente uznali autoritu pápeža pri zachovaní svojho obradu.

Väčšina obyvateľov Ukrajiny sa hlási k pravoslávii, ktoré je však rozdelené: jedna časť patrí pod Moskovský patriarchát, kým druhá je autokefálna Ukrajinská pravoslávna cirkev.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/vojna-rusko-ukrajina-civilizacny-konflikt/>

